

Els joves, les llengües i les identitats

per Joan Pujolar

Resum

Aquest volum pretén contribuir a la nodrida tradició d'estudis i reflexió sobre joves i llengua en la sociolingüística catalana. Ha vingut parcialment motivat pel fet que, dins el Pla d'acció 2005-2006 de la Secretaria de Política Lingüística, hi havia com a objectiu prioritari el foment de l'ús del català entre els joves, que incloïa, entre altres mesures, la realització i la difusió d'estudis sobre el tema. De tota manera, aquest número de *Noves SL* no pretén fer un "estat de la qüestió" exhaustiu de la recerca sobre llengua i joves. En aquesta introducció, el que faré és analitzar la trajectòria d'aquestes recerques dins la sociolingüística catalana des d'un punt de vista que lliga qüestions polítiques i qüestions teòriques. Després d'això, les contribucions al volum de diversos autors estan dividides en dues seccions: en la primera, tres articles mostren noves orientacions en l'estudi de les pràctiques lingüístiques dels joves; en la segona hi ha un recull dels estudis més recents que s'han fet (i hem pogut publicar aquí) dins l'àmbit català sobre llengua i joves. A partir d'aquests escrits, faig també una reflexió sobre els canvis teòrics i epistemològics que està vivint la sociolingüística tant a nivell català com a nivell internacional, i que afecten de manera directa l'enfocament de la recerca sobre joves i llengua.

Sumari

1. El gran nombre d'estudis sobre joves i llengua
2. Desplaçaments teòrics en la recerca sobre joves i llengües
3. Sobre les contribucions a aquest volum
4. Bibliografia

1. El gran nombre d'estudis sobre joves i llengua

El tema dels joves ha estat un dels més estudiats en sociolingüística catalana. Així, els editors de *Noves SL* em van encarregar que coordinés aquest número arran d'alguns estudis meus (Pujolar 1993, Pujolar 1997). Però també ho podrien haver encarregat amb els mateixos mèrits a Bastardas (1985, 1986), Boix (1990, 1991, 1993), Erill i el seu equip (1992), Calsamiglia i Tuson (1980), Tuson (1985, 1990), Ros (2000, 2001), Woolard (1989) o Woolard i Gahng (1990). Cal tenir igualment present que qualsevol anàlisi de dades censals o de mostres representatives sol tenir el seu apartat dedicat a la variable "edat" i a la corresponent anàlisi dels usos lingüístics dels joves (vegeu, especialment, el de Subirats 2003). També cal destacar l'atenció als joves des dels estudis de caire variacionista (Argenter et al 1998, Pradilla 1993), on les qüestions de bilingüisme resten normalment en segon terme. A banda de la recerca més estrictament acadèmica, cal ressaltar la literatura amb intenció més performativa, educativa o mobilitzadora amb treballs com els de Larreula (1991), Solé (1989). I finalment, cal tenir present que en tots els debats públics protagonitzats pels que Larreula (2002) anomena "patidors de llengua," el tema dels usos lingüístics dels joves sempre hi té un espai significatiu (v. Pujolar 2007, Prats et al 1990).

Aquesta proliferació de recerques i debats focalitzats en el segment que va des de l'adolescència fins a mitjans de la vintena respon - al meu entendre - a motivacions alhora ideològiques i pràctiques. En el primer cas, hi ha un cert sentit comú sociològic que veu els joves com la llavor de la societat del futur i, per tant, com el segment on podem avaluar la marxa de diversos projectes polítics: recuperació de l'ús de la llengua, igualtat entre els sexes, presència o absència de prejudicis de tota mena, actituds envers la natura, les diferències culturals, etc. Des d'aquest punt de vista, la sociolingüística catalana s'ha preocupat bàsicament per valorar si les noves generacions aprenien el català, si l'usaven, com l'usaven i quin paper tenien les llengües en la seva vida. Aquesta preocupació parteix, naturalment, del projecte de "modernització" de la comunitat lingüística catalana, tema que prenc més avall.

La segona raó que explica l'abundància d'estudis sobre els joves és més prosaica. Els joves són, per moltes raons, més accessibles que altres col·lectius. Normalment, se'ls pot abastar

còmodament a través de les institucions educatives, o a través dels contactes naturals que tenen els mateixos doctorands (que sovint també són joves). Tenen temps i (comparativament) poques cabòries o prevencions quan es tracta de sotmetre's a entrevistes i respondre a qüestionaris. A més, a diferència dels nens, els joves ja tenen un discurs força articulat i incipientment polititzat, cosa que permet obtenir dades més riques. D'aquí que no ens puguem queixar que aquest àmbit de recerca sigui pobre o insuficient, com pot passar amb els usos lingüístics en molts altres àmbits; per exemple, a les empreses o a la feina, a les administracions públiques, a la policia, al món financer, a la judicatura, entre les classes més acomodades, en el turisme, a internet, etc. En tot cas, aquesta és una qüestió en què els professionals del sector (els que fem classes, projectes de recerca i dirigim tesis sobre sociolingüística) hauríem d'esforçar-nos a buscar un equilibri.

2. Desplaçaments teòrics en la recerca sobre joves i llengües

Com he suggerit més amunt, la recerca sobre joves i llengua als Països Catalans s'insereix en un debat social més ampli, un debat que busca entre els joves la presència o absència de signes de "catalanització" lingüística i cultural. És una qüestió que clarament motiva i implica els sociolingüistes; però que també els (ens) incomoda, almenys els que estem més lligats al món acadèmic. Aquesta incomoditat es deu al fet que les ciències socials contemporànies han viscut profundes transformacions, especialment de caire teòric, que posen en qüestió alguns dels pressupòsits del debat i que sovint donen lloc a confusions i incommunicacions entre els professionals de la sociolingüística i altres sectors implicats. Aquests "altres sectors" serien els provinents de medis polítics, activistes culturals, mestres, tècnics i assessors lingüístics, escriptors, filòlegs de formació clàssica, investigadors d'altres camps, etc. Són, de fet, els sectors que solen protagonitzar els debats cíclics sobre "el futur del català" o sobre "la qualitat de la llengua", dins el quals els sociolingüistes acadèmics juguem un paper molt marginal, probablement – gosaria especular – per voluntat pròpia (Pujolar 2007, Vallverdú 1998). En tot cas, un dels objectius d'aquest volum és ajudar precisament a entendre el perquè d'aquest distanciament, almenys pel que respecta a qüestions de caire teòric i epistemològic, les quals tenen implicacions polítiques importants.

La divergència de fons afecta bàsicament allò que s'entén per "identitat", allò que s'entén per "llengua" i, per lògica conseqüència, a la relació entre una cosa i l'altra. Aquí el catalanisme modern té un punt de partida perfectament isomòrfic amb el de tots els nacionalismes moderns, i es pot descriure amb els següents punts: 1) la llengua seria l'expressió d'una identitat col·lectiva que d'alguna manera ve ja predefinida en els individus en virtut de la seva socialització (generalment lligada al territori) i que els connecta (o no) amb uns "origens"; 2) la llengua també és un ens que precedeix i es defineix amb independència dels seus parlants, tot constituint un sistema internament coherent que cal protegir d'influències externes; per tant, 3) l'expressió "natural" de la identitat és parlar la "pròpia" llengua; parlar-ne una altra o parlar-la amb "interferències" d'altres és un signe d'anormalitat que requereix explicació i pal·liatiu. L'esquema és bàsicament aquest, malgrat que els matisos i les contradiccions són molts, de molts tipus i a voltes molt flagrants, com és el fet mateix de tractar com a "natural" un fenomen com la llengua, que és objecte d'un llarg procés d'ensinistrament dins l'escola i d'elaboració i depuració per part de diversos col·lectius professionals, lingüistes inclosos. Els estudis sobre les "ideologies lingüístiques" encetats per antropòlegs lingüístics (Bauman i Briggs 2003, Blommaert 1999, Kroskrity 2000, Schieffelin et al 1998) han començat recentment a estudiar aquest tema amb l'avantatge que suposa la comparació de contextos i models de societat i de llengües molt diferents dels cinc continents.

Els treballs de Hobsbawm (1992), Grillo (1989) i molts altres han mostrat com la manera que hem heretat de tractar la llengua i lligar-la a identitat i ciutadania prové, en gran mesura, del procés de constitució dels estats nació que s'inicià a finals del XVIII i que és, per tant, un fenomen lligat estrictament a la modernitat. Aquí no em refereixo tant al costum d'associar llengües amb pobles, ni a la tendència encetada el segle XVII d'unificar lingüísticament les administracions reials (p.e. a França). Més aviat, parlo del procés de constitució i legitimació de l'estat com a expressió d'una "nació" formada per uns ciutadans que comparteixen una llengua i una cultura que els diferencia. Aquesta forma de politització de la llengua és d'encuny modern i es projecta en diversos camps: a) les polítiques d'uniformització lingüística i cultural, sobretot a partir de l'escola; b) la creació i el manteniment d'uns espais públics i unes institucions monolingües que projecten el fet nacional a tots els àmbits de la vida social; c) la inserció i fiscalització dels recursos i usos

lingüístics basant-se en uns criteris científics i mitjançant un cos d'experts (oficial o no), tot paral·lel als procediments aplicats en altres formes de gestió de la població (Foucault 1991).

a) Desplaçaments sobre les identitats

Són tots aquests pressupòsits els que s'han posat en dubte arran de la consolidació de les concepcions discursives i pragmàtiques del llenguatge en les ciències socials, on el subjecte és vist cada cop més com un producte del "discurs", de l'"actuació" o de la capacitat performativa del llenguatge. Aquest punt de vista, sovint presentat també com a "post-estructuralista", concep aleshores la identitat com un resultat i no com un fet preexistent. En aquesta línia hi conflueixen tendències sovint d'origen i caràcter divers. Així, dins el marc de la sociologia interaccionista d'inspiració etnometodològica (Garfinkel 1967, Goffman 1959), hom parla de la identitat com un producte de la interacció social, idea que a voltes s'associa al "constructivisme," terme més habitual en teories sobre l'aprenentatge. També cal esmentar el gran impacte que ha tingut el feminisme, especialment a partir del treball de Butler (1990), que ha escampat la noció d'identitat com a "actuació" o, en anglès "performance". Totes aquestes idees, sovint formulades i interpretades de formes diferents, constitueixen al capdavant un gran canvi de paradigma en les ciències socials, i un canvi que ha impactat de forma molt clara en la sociolingüística, en especial la de caire antropològic, qualitatiu o etnogràfic (termes no estrictament intercanviables; però que sovint s'empren indistintament). Així, el plantejament de Gumperz (1982) i de la sociolingüística interaccional en general inverteix els termes de l'equació llengua-identitat i interpreta l'ús lingüístic (incloent-hi la tria i l'alternança de llengües) com un conjunt d'estratègies comunicatives que els parlants despleguen per a mostrar els seus lligams amb grups socials diversos. Le Page i Tabouret-Keller (1985), tot estudiant també els joves, parlen de les tries de llengua o de varietat lingüística com a "actes d'identitat." Apareixen, així, dimensions afegides o divergents a les identitats "lingüístiques", "ètniques" o "etnolingüístiques". Scotton (1988) explora com els canvis de llengua es poden mobilitzar per a indicar canvis en la distància social o de relació entre els participants en termes de dicotomies com rural-urbà o oficial-informal. Més endavant, també s'ha criticat i pràcticament abandonat la noció de "comunitat lingüística," darrerament reconstituïda amb conceptes com "comunitats de pràctica" (Eckert i McConnell-Ginet 1992), que permeten concebre l'existència d'uns espais comuns lligats a grups socials dins una concepció de les identitats més diversa, dispersa i flexible, en continu estat d'elaboració situacional. Precisament, Eckert ha aplicat el concepte a grups de joves (Eckert i McConnell-Ginet 1995). Pel que fa a treballs que focalitzen específicament qüestions d'identitat entre els joves, és d'obligada referència el recull d'Androtsopoulos i Georgakopoulou (2003), que presenta un conjunt de treballs recents que evidencien aquest punt de trobada dels estudis del discurs:

"It is by now a truism within discourse studies that identities are neither fixed nor categorical properties residing in people's minds; instead, they are emergent in the sequentiality of discourse, particularly in interactional sites, where they are dynamically (re)created [...]. In this way, their constructions in any speech event are marked by indeterminacy and irreducible situational contingency: e.g. certain identity aspects may be made more salient or relevant than others at different points of an interaction; in similar vein, identities can be actively reconstructed, reframed, and, even more or less consciously, transgressed and reconstituted [...] by discourse participants to suit local interactional projects. (Androtsopoulos i Georgakopoulou 2003): 1)

Aquesta deconstrucció de les identitats, realitzada des de la perspectiva d'analistes del discurs, pragmàtics, analistes de la conversa i antropòlegs de la llengua s'ha mostrat intel·lectualment molt productiva, per bé que té alguna limitació important que comentem més avall (al subapartat c). En la meua opinió, una de les idees més importants desenvolupades en aquest camp és la de la "co-construcció" o la "co-articulació" d'identitats, això és, el fet que els diversos aspectes de la identitat social (de classe, gènere, etnicitat, d'edat, etc.) es projecten en la vida social de forma combinada, recíprocament mediatitzada o interrelacionada (Ibid; Eckert i McConnell-Ginet 1999:185-201; Lury 1995). En el cas de les identitats dels joves, aquesta multidimensionalitat és evident, ateses les clares divisions de gènere i classe social que trobem entre els joves (Martínez 2007), i per a la sociolingüística catalana és un punt de referència imprescindible des del moment que el camp està constituït precisament per les relacions entre món juvenil i identitat etnolingüística.

És en aquest context que els pressupòsits del catalanisme modern quant a la definició de la identitat i la llengua, així com la seva interrelació, es fan difícils de projectar en l'àmbit de la recerca. En certa manera, aquest era el missatge que venia a transmetre Boix (1993) amb el seu encertadíssim títol, "Triar no és traïr," un joc de paraules que si s'hagués pogut traduir a l'anglès ben segur que hauria fet història. Els joves que ell observà definien la relació llengua-identitat segons les motivacions i interessos específics que donaven sentit a la seva experiència quotidiana del bilingüisme. Aquesta experiència podia estar condicionada pels discursos catalanistes o espanyolistes; però no era reduïble a aquests discursos. Des d'aquest punt de vista, el meu propi treball (Pujolar 1997) no fa sinó aprofundir en el contingut de diversos repertoris propis de la cultura juvenil o de les relacions de gènere que tenen tant o més pes que els discursos identitaris.

b) Desplaçaments sobre les llengües

Una segona línia de debat que també afecta primàriament els joves és el tema de la "qualitat de la llengua." Aquest també és un debat que, per tal d'entendre'l, és important circumscriure'l en un context més ampli que el pròpiament català. El tema de la qualitat de la llengua no és específic del context català ni de contextos semblants com el Quebec (Cajolet-Laganière et al, 2002). També és motiu de debat en països com Anglaterra i els Estats Units, sovint lligat a debats sobre la qualitat de l'educació. Darrerament, ha viscut rebrots importants a Alemanya, França, Dinamarca i altres països en relació amb la qüestió de la immigració (Aguilar 2005, Budach 2006, Johnson 2005). En termes generals, són debats mediàtics de base poc consistent, sense recerca sistemàtica i ben finançada al darrere i que obeeixen, al meu entendre, a "impressions", "intuïcions," interessos polítics conjunturals i pors identitàries de sectors diversos (esp. mestres, lingüistes, periodistes, editors i polítics).

Aquest tema afecta clarament a la concepció moderna de la llengua que abans apuntava i que, des d'un punt de vista sociolingüístic, és difícil de sostenir. En relació amb això, la sociolingüística interaccional ha desmuntat sistemàticament molts dels prejudicis que existien a l'entorn dels fenòmens de contacte, com poden ser les anomenades "interferències", les alternances (o *code-switching*) o la barreja de llengües (o *code-mixing*). A finals dels 1980 i principis dels 1990 es generà tot un camp de recerca en aquests temes que vingué a mostrar el caràcter intencional, productiu i creatiu de les pràctiques bilingües, i que en el context català es reflectí en els treballs de Boix (1990), Nussbaum (1990), Tusón (1990), i molts altres. Aquests estudis han estat un fort contrapunt a les concepcions més puristes i aïllacionistes de les llengües, que sovint portava a considerar alguns parlants bilingües com a ineptes, "semilingües" o mancats en algun aspecte lingüístic o cognitiu (Martin-Jones 1986, Zentella 1997).

Per tant, també és difícil esperar que els sociolingüistes de professió i de mètode s'afegeixin a l'alarma general a l'entorn del tema de la qualitat de la llengua. Més aviat, hom hauria de valorar qüestions com l'aprenentatge del català com a segona llengua, qüestions de lingüística contrastiva,¹ l'existència (o no) de simplificacions estructurals a l'estil de Dorian (1981) o els processos de diferenciació detectats en altres contextos (Labov 1982). Igualment, caldria valorar l'impacte de grans canvis històrics, com l'accés a l'educació de les classes més desfavorides, la generalització de l'accés a la universitat i el paper que han jugat alguns canvis en els programes educatius, especialment de secundària. En tot cas, des del meu punt de vista, la crisi de la "qualitat de la llengua" no respon tant a un problema de determinats grups socials que no aprenen la llengua, sinó que és més aviat la crisi del model de llengua fins ara vigent. Aquesta crisi probablement s'aprofundirà amb l'adveniment de les tecnologies de la informació i la comunicació, l'eclosió de les indústries culturals i la multitud de fenòmens associats a la globalització. Un dels aspectes encara poc estudiats d'aquests nous escenaris és el fet que comporten una progressiva privatització i una globalització de la cultura, incloent-hi els recursos lingüístics i la seva gestió. Aquest fet per força ha d'afectar no només les minories lingüístiques, sinó el conjunt d'usos lingüístics de les societats arreu del món (Cazden et al 1996, Pujolar 2007, Snyder 2002).

¹ Cal destacar el conjunt de treballs de comparació entre llengües d'immigrants i el català, fruit del projecte "Llengua, immigració i ensenyament del català", coordinat per Lluïsa Gràcia, de la Universitat de Girona.

c) Qüestions pendents

Malgrat l'indubtable interès d'aquests avenços conceptuals, hi ha una qüestió important no resolta: la dimensió política i econòmica - o de l'economia política- de les pràctiques socials i les identitats. És a dir: de quina manera les identitats van lligades a la producció, circulació i distribució de recursos i poder en l'àmbit econòmic i simbòlic? La pregunta és una nova manera d'expressar el que la sociologia tradicional ha anomenat el "problema de l'estructuració," o la necessitat de desenvolupar models "dialectics" per a relacionar els nivells "micro" (de l'experiència subjectiva) i el "macro" (dels grans factors i processos que determinen la vida social). Aquesta és, al meu entendre, la qüestió clau que hauria de preocupar la sociolingüística catalana, i explico per què.

La teoria de l'estructuració de Giddens (1986) és un dels assajos en aquest sentit, i que inspira el treball de Chouliaraki sobre joves i nacionalisme quan diu que:

"[...] the process of identification [is] situated in structural arrangements- that is, as an effect of discursive practices which are available in certain contexts rather than others, depending on the socio-cultural specifics of the social subjects involved. Such specifics may have to do with economic, educational, sexual or generational differences between social groups and subjects, thus configuring a particular site of positions [...]" (Chouliaraki 2003: 204) (Èmfasi meu).

Aquesta "disponibilitat" (o no) dels discursos (o recursos) és una de les qüestions que la gran majoria d'estudis fins ara citats evita d'abordar. De fet, crec que és el problema del qual es queixen molts sociolingüistes i activistes lingüístics catalans quan els arriba la gran quantitat d'estudis que tracten les pràctiques lingüístiques bilingües com a experiències simplement "creatives" i sense cap problema polític o de poder al darrere. Així, la pregunta important que falta respondre (i que sovint ni es formula) és la següent: per què les persones opten per fer ús d'uns discursos/recursos i no d'uns altres? Què els porta a optar per construir o combinar determinats models indentitaris i no altres?

Aquesta és realment la pregunta clau, la que afecta el valor social de la llengua catalana i les identitats que a través d'ella es poden construir. És una pregunta que no només costa de respondre, sinó que en certa manera també costa de formular, o d'operacionalitzar dins els procediments habituals de recerca. Pocs recercadors s'hi aventuren, segurament per raons diverses. Per exemple, els investigadors de formació lingüística no se senten còmodes abordant qüestions sociològiques que depassen la pròpia disciplina. L'orientació radicalment empíricista de la ciència als països anglosaxons probablement també explica que a molts recercadors els costi formular i analitzar processos que no són directament observables, com són els condicionaments que influeixen en les persones de forma molt implícita i subtil.

En aquest sentit, no deu ser casualitat que una de les propostes més ben articulades per abordar els imperatius socials, polítics i econòmics que determinen la interacció provinguin del sociòleg francès Pierre Bourdieu (1991). No correspon ara i aquí de fer un resum i una valoració de les propostes de Bourdieu; però sí que és important ressaltar que el seu model teòric planteja dues qüestions bàsiques que obren la porta a una comprensió més aprofundida dels problemes que han preocupat tradicionalment la sociolingüística catalana. La primera és la qüestió susdita de la disponibilitat dels diversos recursos econòmics i simbòlics dins els diferents "mercats" que constitueixen alhora les identitats i la societat (els mercats lingüístic, educatiu, econòmic, cultural, simbòlic, etc.). La segona és la qüestió dels processos de legitimació de les diverses formes de capital que són actives en els diversos mercats. Perquè el problema bàsic per a la llengua i la cultura catalanes rau en a) els processos de producció i distribució dels seus recursos lingüístics i culturals, o discursos (o com vulgui dir-se'n), b) en la forma com aquests processos estan lligats a la producció, distribució i accés a recursos econòmics i poder simbòlic i c) les pugnes per a legitimar, deslegitimar o compatibilitzar el valor dels recursos lligats a la llengua i cultura catalanes enfront dels d'altres espais o "mercats" com l'espanyol, el francès o l'anglès en cada context.

Els estudis sobre llengua i joves que s'aventuren explícitament en aquesta direcció són pocs (Heller 1999, Pujolar 2001), per bé que en certa manera es podria argumentar que els seus elements estan sovint implícits en la majoria de recerques dins l'àmbit català, ja que al capdavant la preocupació de fons és efectivament l'abast i la legitimitat de l'ús de la llengua. El que passa és que, sense una fonamentació teòrica de fons clarament articulada, el resultat

acaba essent la simple constatació de la distància entre la realitat i el desig, un desig articulat a través d'un nacionalisme modernitzador que està en crisi evident en un món clarament globalitzat (Appadurai 1996, Pujolar 2007:71-95), a través d'un paradigma que no permet explorar i copsar la complexitat de les interrelacions entre llengua i identitat, que no permet, al capdavant, entendre el que necessitem entendre per a defensar la legitimitat de la llengua i la cultura catalanes dins l'àmbit juvenil.

3. Sobre les contribucions a aquest volum

Els articles que constitueixen aquest monogràfic ens mostren alguns dels aspectes de la recerca sociolingüística contemporània que connecten amb els desplaçaments teòrics susdits pel que fa a l'àmbit de llengua i joves.

L'article de Ben Rampton conté una petita mostra dels seus estudis realitzats entre joves adolescents al Regne Unit en contextos caracteritzats per una gran diversitat lingüística i cultural. Per a saber-ne més detalls, hom pot llegir el seu treball anomenat Crossing: Crossing: Language and Ethnicity Among Adolescents (Rampton 1995), que ha tingut un gran impacte entre sociolingüistes i estudiosos de les relacions interracials (en el sentit que es dona al terme *race* en la sociologia anglosaxona). La idea de *crossing*, 'travessar', vol cridar l'atenció sobre l'existència de multitud de pràctiques lingüístiques que d'alguna manera desafien la concepció de les identitats com fets monolòtics, monolingüístics i monoculturals. Així, la seva anàlisi detallista i mil·limètrica de petits encontres entre joves, o entre joves i adults, ens mostra la multiplicitat de maneres d'incorporar recursos de varietats diverses de l'anglès, de les modalitats afrocaribenyes o de les llengües de l'Índia i el Pakistan (especialment, hindi, panjabi) per part de joves que no són parlants "naturals" o familiars d'aquestes llengües. Aquests usos especials de les diverses llengües no es redueixen al seu potencial metafòric, estilístic o d'organització discursiva; sinó que també representen els diversos posicionaments que poden adoptar els joves en relació amb estereotips culturals, relacions de desigualtat i qüestions d'ordre polític i històric; per bé que aquests significats resten sovint ambivalents i contradictoris quan s'apliquen a les estratègies comunicatives i relacionals que cada persona pot desplegar en un context i moment concrets.

L'interès de l'article de Mary Bucholtz rau en dos aspectes. En primer lloc, pel fet d'incorporar qüestions d'identitats de gènere, que són clau per entendre el món juvenil. En segon lloc, per l'esforç que fa de connectar, per una banda, les pràctiques lingüístiques i culturals dels joves i, per l'altra, les polítiques i estratègies de grans empreses que operen globalment tot construint i distribuint productes de consum i models d'identitat específicament adreçats als joves. És clarament una de les formes de revelar l'economia política de les identitats, en sintonia amb les hipòtesis de Bourdieu. Bucholtz documenta també el conegut fenomen de l'ús de trets lingüístics propis de l'anglès vernacle afro-americà (AVEE) per part de joves blancs, fenomen que en alguns aspectes es pot relacionar amb el crossing de Ben Rampton i amb els treballs de Dirim i Auer (Dirim i Auer 2004) sobre els joves alemanys que aprenen i utilitzen el turc.

L'article de Joe Gixti presenta un element obvi d'interès pel fet d'aportar dades sobre el context maltès, el qual presenta interessants punts de connexió (i alhora de divergència) amb el context català. Amb tot, el que fa el seu treball especialment interessant és el fet de constituir una de les primeres reflexions sobre l'encaix d'espais culturals territorialitzats i de dimensions reduïdes enfront del que Appadurai (Appadurai 1996) anomena els "fluxos" globals que generen "disjuntures" dins l'imaginari de l'estat nació. Entre aquests fluxos, hi ha (entre altres) els anomenats *mediascapes* els paisatges mediàtics transnacionals, articulats a través del ciberespai i de les empreses que dominen els mercats culturals i mediàtics a escala planetària. Gixti ens mostra com joves maltesos d'adscripció social diversa gestionen la seva relació entre els pols global i local, de forma que es creen nous discursos sobre les identitats locals territorialitzades acompanyats de formes localment específiques d'apropiació de trets culturals i discursos globals. L'estudi de Gixti ens il·lustra com aquests processos poden materialitzar-se, amb les seves contradiccions i ambivalències, en el marc de grups de joves d'una comunitat lingüística i cultural relativament reduïda, com és la maltesa.

Passant al context català, l'article d'Anna Torrijos ens mostra d'una manera general la situació de l'ús del català entre els joves a partir de dos estudis recents promoguts per la Generalitat de Catalunya: el de grups de discussió per a l'avaluació de la campanya "Dóna corda al català" i l'Enquesta als joves de Catalunya 2002. Torrijos presenta una anàlisi

sistemàtica de la forma i la mesura com diverses variables (llengua parlada a la família inicialment, origen social o geogràfic dels pares, lloc de residència) determinen els usos habituals de les llengües entre els joves catalans, així com els diversos discursos sobre les llengües i les normes d'ús lingüístic que aparegueren en els grups de discussió.

L'escrit d'Isaac González explora una qüestió interessant i novedosa, això és, la relació entre participació política i usos lingüístics entre els joves. El treball parteix de l'anàlisi d'una enquesta sobre participació, política i joves encarregada per Secretaria de Joventut article una exploració sobre les implicacions dels resultats d'aquest estudi quant als processos de construcció de la identitat catalana i els usos de llengües. El tema és d'especial interès pel fet que, tradicionalment, els posicionaments o actituds més favorables a l'ús de la llengua catalana entre els joves són sovint vistos com a posicionaments "polítics." Des d'aquest punt de vista, primer cal aclarir què s'entén per participació o activisme polític. González ens mostra com, en un sentit general, les pràctiques dels joves en relació amb la política han abandonat els patrons tradicionals de militància d'organitzacions per passar a expressar-se a partir d'actes o actituds simbòliques, que poden ser de caràcter més esporàdic o menys orgànic que abans; però que no per això són viscudes com a menys importants per als mateixos joves. A partir d'aquí, hom constata que els índexs de participació política solen associar-se a indicadors d'estatus social, és a dir, que solen augmentar en la mesura que augmenta el nivell d'estudis dels pares del jove. Com que el fet de parlar català i d'identificar-se com a català en el sentit tradicional d'aquests termes també comporten associacions similars, González argumenta que això té l'efecte que els espais de participació política siguin percebuts com a més catalanòfons i també que els sectors que més usen el català siguin generalment els que més interès mostren per la política i més identificació amb les estructures que conformen les institucions públiques catalanes. L'argument de González és matisat i complex; però és important parar-hi atenció i reflexionar sobre les seves implicacions. Per una banda, planteja la qüestió sobre si no calen accions específiques per tal de promoure la necessària participació política entre determinats col·lectius socials. Per altra banda, també ens mostra un dels espais en què la llengua catalana pot actuar de factor positiu (o valor afegit) d'integració en un sentit genèric, això és, de participació en la societat i d'identificació amb les institucions.

Finalment, l'article de Roger Martínez ens avança un aspecte concret de les seves recerques dins el món juvenil català, un projecte que esperem que no trigui a veure la llum en la seva versió més completa. Martínez explora l'ús, la difusió i la circulació de diverses categories identitàries entre joves de diversos perfils; categories que tenen clarament un component lingüístic però que es relacionen de maneres complexes, contradictòries i canviants amb altres criteris de lleialtat propis dels joves, com són els corrents musicals i els seus components associats de modes, pautes de consum, actituds davant les institucions, etc. El treball de Martínez és també un bon exemple dels nous models d'anàlisi que examinen les identitats en termes d'aquesta co-construcció que suara esmentava, en termes de la seva articulació amb altres dimensions identitàries, com fa Bucholz (aquest volum). També ens mostra una de les formes específiques de rearticulació d'identitats locals en relació amb els fluxos globals de discursos i productes culturals, que connecta així el seu treball amb el de Grixti (aquest volum). L'element més interessant que aporta és el fet d'inserir els usos lingüístics dins el que serien els processos més globals de construccions identitàries en la cultura juvenil, això és, el paper de la llengua en la construcció de les "geografies juvenils", és a dir: "el joc de distàncies i proximitats socials en les quals es veuen immersos els joves." Martínez ens mostra com les llengües no es pot evitar que esdevinguin un factor de polarització no només en relació amb sentiments de pertinença nacional o ideologies polítiques, sinó també en relació amb els discursos que constitueixen la cultura juvenil a l'entorn dels discursos sobre l'autenticitat, allò que "mola", la transgressió, l'eix comercial-alternatiu, etc.

Tots aquests estudis no són sinó una petita mostra de la multitud de recerques que es duen a terme als Països Catalans sobre temàtica juvenil. La majoria d'aquests estudis, impulsats des de departaments de sociologia i d'antropologia, no exploren les qüestions lingüístiques o, en el millor dels casos, les aborden breument i de passada. De fet, això no passa només a casa nostra, sinó a tot arreu. Intueixo que això es pot deure al fet que sociòlegs i antropòlegs consideren que no els correspon endinsar-se en els temes lingüístics, per als quals se suposa que ja hi ha els especialistes corresponents. Però el cert és que els sociolingüistes de formació més lingüística hem de fer sovint un sobresforç per tal d'incorporar els coneixements de caire sociològic en la nostra recerca. I els resultats, com crec que he mostrat en aquest escrit, són millorables. Per això, un dels aspectes més

interessants d'aquest número especial de *Noves SL* és precisament que les aportacions catalanes provenen de gent formada en l'àmbit de la sociologia. Crec que la idea principal que transmeten és precisament que les qüestions sociolingüístiques són importants per a entendre qüestions socials d'abast més ampli. Qui sap, potser els fenòmens sociolingüístics són imprescindibles per a entendre els processos de construcció identitaris i els seus condicionants polítics i econòmics. Esperem, doncs, que aquestes treballs marquin una nova tendència cap a l'aprofundiment dels estudis interdisciplinaris i cap a una col·laboració cada cop més estreta entre sociolingüistes i sociòlegs. Potser això ens ajudarà a entendre millor la nostra societat i el paper que hi juguen les llengües.

4. Bibliografia

- Aguilar, L. 2005. Multilingüisme, etnicitat i qüestió nacional a Dinamarca: dinàmiques sociolingüístiques d'inclusió i exclusió socials. Bellaterra: Universitat Autònoma de Barcelona Doctorate project.
- Androutsopoulos, J. K., i A. Georgakopoulou. 2003. Discourse constructions of youth identities. Amsterdam: John Benjamins
- Appadurai, A. 1996. *Modernity at Large: Cultural Dimensions of Globalization*. Minneapolis: University of Minnesota Press.
- Argenter, J. A., J. Pujolar, i E. Vilardell. 1998. L'ús de pronoms febles en la llengua oral: estudi quantitatiu d'una mostra d'adolescents catalans. El contacte i la variació lingüística, ed. by E. Boix, N. Alturo, M. R. Lloret, M. Lorente i L. Payrató, 43-73. Barcelona: Universitat de Barcelona.
- Bastardas, A. 1985. La bilingüització de la segona generació immigrant. realitat i factors a Vilafranca del Penedès.
- Bastardas, A. 1986. Llengua i immigració: la segona generació immigrant a la Catalunya no-metropolitana. Barcelona: Edicions de la Magrana
- Bauman, R., i C. S. Briggs. 2003. *Voices of Modernity: Language Ideologies and the Politics of Inequality*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Blommaert, J. 1999. *Language Ideological Debates*. Berlin: Mouton de Gruyter.
- Boix, E. 1990. "Language choice and language switching among young people in Barcelona: concepts, methods and data." Papers for the workshop on Impact and Consequences: Broader Considerations. Network on Code-Switching in Language Contact., Basel.
- Boix, E. 1990. "Tries de llengua entre els joves de Barcelona al final dels vuitanta". *Límits* 8. 33-52.
- Boix, E. 1991. *Tria i alternança de llengües entre joves de Barcelona: normes d'ús i actituds*. Barcelona: Publicacions Universitat de Barcelona.
- Boix, E. 1993. *Triar no es traïr. identitat i llengua en els joves de Barcelona*.
- Bourdieu, P. 1991. *Language and symbolic power*. Cambridge, Mass.: Polity Press.
- Budach, G. 2006. Multilingual languages practices and discourses on identity in a bilingual German-Italian school project.
- Butler, J. P. 1990. *Gender Trouble: Feminism and the Subversion of Identity*. New York: Routledge.
- Cajole-Laganière, H., G. Labrecque, i P. Martel. 2002. "La maîtrise et la qualité de la langue au Québec. Jeunesse et langue française : créer, partager, entreprendre": langue française au Canada et en Amérique du Nord: actes de la XIXe Biennale de la langue française. Hull-Ottawa 2001.

- Calsamiglia, H., i E. Tusón. 1980. "Ús i alternança de llengües en grups de joves d'un barri de barcelona: Sant Andreu de Palomar". *Treballs de Sociolingüística Catalana* 3. 11-82.
- Cazden, C., B. Cope, N. Fairclough, J. Gee, M. Kalantzis, G. Kress, A. Luke, C. Luke, S. Michaels, i M. Nakata. 1996. "A pedagogy of multiliteracies: Designing social futures." *Harvard Educational Review* 66. 60-92.
- Chouliaraki, L. 2003. "Mediated experience and youth identities in a post-traditional order." *Discourse Constructions of Youth Identities.*, ed. by J. K. Androutsopoulos i A. Georgakopoulou, 303-331. Amsterdam: John Benjamins.
- Dirim, I., i P. Auer. 2004. *Türkisch sprechen nicht nur die Turken: Über die Unschärfebeziehung zwischen Sprache und Ethnie in Deutschland*. Berlin: Walter de Gruyter.
- Dorian, N. C. 1981. *Language Death: The Life Cycle of a Scottish Gaelic Dialect*. Philadelphia: University of Pennsylvania Press.
- Eckert, P., i S. McConnell-Ginet. 1992. *Communities of practice: Where language, gender and power all live*.
- Eckert, P., i S. McConnell-Ginet. 1992. Think practically and look locally: Language and gender as community-based practice. *Annual Review of Anthropology* 21. 461-88.
- Eckert, P., i S. McConnell-Ginet. 1995. Constructing meaning, constructing selves: Snapshots of language, gender, and class from Belten High. *Gender Articulated: Language and the Socially Constructed Self*, ed. by K. Hall i M. BUCHOLTZ, 469-507. New York: Routledge.
- Eckert, P., i S. McConnell-Ginet. 1999. New generalizations and explanations in language and gender research. *Language in Society* 28. 185-201.
- Erill, G., J. Farràs, i F. Marcos. 1992. Ús del català entre els joves de sabadell. coneixement, ús i actituds dels estudiants de secundària. curs 1985-86.
- Foucault, M. 1991. *Governmentality. The Foucault effect : Studies in governmentality*. With two lectures by and an interview with Michel Foucault, ed. by G. Burchell, C. Gordon i P. Miller, 87-104. Hertfordshire: Harvester Wheatsheaf.
- Garfinkel, H. 1967. *Studies in ethnomethodology*. Englewood Cliffs, NJ: Prentice-Hall.
- Giddens, A. 1986. *The Constitution of Society: Outline of Theory of Structuration*. Berkeley i Los Angeles: University of California Press.
- Goffman, E. 1959. *The presentation of self in everyday life*. New York: Doubleday Garden City.
- Grillo, R. D. 1989. *Dominant Languages: Language and Hierarchy in Britain and France*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Gumperz, J. J. 1982. *Discourse Strategies*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Heller, M. 1999. *Linguistic Minorities and Modernity: A Sociolinguistic Ethnography*. London: Longman.
- Hobsbawm, E. J. 1992. *Nations and Nationalism Since 1780: programme, myth, reality*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Johnson, S. A. 2005. *Spelling trouble?: Language, Ideology and the Reform of German Orthography*. Clevedon: Multilingual Matters.
- Kroskrity, P. V. 2000. *Regimes of Language: Ideologies, Politics, and Identities*. Oxford: James Currey.

- Labov, W. 1982. "Objectivity and commitment in linguistic science: The case of the black english trial in ann arbor". *Language in Society* 11. 165-201.
- Larreula, E. 1991. *Em dic Paco*. Barcelona: Barcanova.
- Larreula, E. 2002. *Dolor de llengua*. València: Edicions 3 i 4.
- Le Page, R. B., i A. Tabouret-Keller. 1985. *Acts of Identity: Creole-Based Approaches to Ethnicity and Language*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Lury, Celia. 1995. *Consumer Culture*. London: Routledge.
- Martínez, R. 2007. *Taste in music as a cultural production. Young people, musical geographies and the imbrication of social hierarchies in Birmingham and Barcelona*. Bellaterra: Universitat Autònoma de Barcelona.
- Martin-Jones, M. 1986. "Semilingualism: A half-baked theory of communicative competence". *Applied Linguistics* 7. 26-38.
- Myers-Scotton, C. 1988. Code-switching as indexical of social negotiations. *Codeswitching: Anthropological and Sociolinguistic Perspectives*, ed. by M. Heller, 151-186. Berlin: Mouton de Gruyter.
- Nussbaum, L. 1990. Plurilingualism in foreign language classroom in Catalonia. *Papers for the workshop on Impact and Consequences: Broader Considerations. Network on Code-Switching in Language Contact.*, Basel.
- Pradilla, M. À. 1993. *Variació i canvi lingüístic en curs al català de transició nord-occidental/valencià*. : Tesi doctoral inèdita. Universitat Rovira i Virgili.
- Prats, M., A. Rafanell, i A. Rossich. 1990. *El futur de la llengua catalana*. Barcelona: Ed. Empúries.
- Pujolar, J. 1993. "L'estudi de les normes d'ús des de l'anàlisi crítica del discurs". *Treballs de Sociolingüística Catalana*. 11. 61-78.
- Pujolar, J. 1997. *De què vas, tio?*. Barcelona.: Editorial Empúries.
- Pujolar, J. 2001. *Gender, Heteroglossia, and Power: a sociolinguistic study of youth culture*. Berlin: Walter de Gruyter.
- Pujolar, J. 2007. "The future of Catalan: language endangerment and nationalist discourses in Catalonia". *Discourses of endangerment : interest and ideology in the defense of languages.*, ed. by A. Duchêne i M. Heller, 121-148. London.: Continuum international.
- Pujolar, J. 2007. Bilingualism and the nation-state in the post-national era. *Bilingualism: A Social Approach*, ed. by M. Heller, 71-95. Basingstoke: Palgrave-McMillan.
- Rampton, B. 1995. *Crossing: Language and Ethnicity Among Adolescents*. London: Longman.
- Ros, A. 2000. "Los nuevos significados de la lengua en cataluña." *Grenzgänge. Beitrage zu einer modernen Romanistik* 14. 26-36.
- Ros, A. 2001. *Being Andalusian in Catalonia: A Challenge to Nation-state Construction*. : University of California, San Diego
- Schieffelin, B. B., P. V. Kroskrity, i K. A. Woolard. 1998. *Language Ideologies: Practice and Theory*. Oxford: Oxford University Press.
- Snyder, I. 2002. *Silicon literacies*. London: Routledge.
- Solé, J. 1989. *Sociolingüística per a Joves. Una perspectiva catalana*. Barcelona: La Llar del Llibre.
- Tuson, A. 1985. *Language, community and school in Barcelona*. : University of California, Berkeley.
- Tusón, A. 1990. Catalan-Spanish code-switching in interpersonal communication.

Vallverdú, F. 1998. Velles i noves qüestions sociolingüístiques. Barcelona: Edicions 62.

Woolard, K. A. 1989. Doubletalk: Bilingualism and the Politics of Ethnicity in Catalonia. Stanford: Stanford University Press.

Woolard, K. A., i T. J. Gahng. 1990. "Changing language policies and attitudes in autonomous catalonia." *Language in Society* 19. 311-30.

Zentella, A. C. 1997. *Growing Up Bilingual: Puerto Rican Children in New York*. Oxford: Blackwell Publishing.

Joan Pujolar
Universitat Oberta de Catalunya
jpujolar@uoc.edu